EL POU de la gallina
Revista manresana d'informació i opinió

Cultura | Ramon Aran (Text i fotos) | Actualitzat el 16/12/2014 a les 20:39

L'humor, l'analgèsic que enfada la ferida

REPORTATGE. Per reflexionar sobre el fenomen de l'humor, hem convocat tres humoristes grÃ fics de la Catalunya central: el navassenc Jaume Gubianas, el manresÃ Manel Fontdevila (*Manel*) i el berguedÃ Jaume Capdevila (*Kap*).

Potser el títol d'aquest reportatge us semblarà un oxímoron, és a dir, una cosa que no pot ser. Pensareu: «Com vols que ens empassem que una cosa pot alleujar el mal i alhora fa enrabiar la ferida que el provoca?». Doncs segurament aquesta és la gràcia de l'humor: que ajuda a combatre les situacions adverses trobant la manera de mirar-les de front sense fer-nos-hi mal. El paper de l'humor avui en dia, a mercè de les circumstàncies que ens travessen, és fonamental per tirar endavant. Gubianas i Kap publiquen encara en els nostres mitjans. El primer, com sabeu, des del 2010 fa la tira còmica «Tanta roba i tan poc sabó» del **Pou**. Gubianas, però, és humorista de rebot, ja que la seva passió i vocació és la del dibuix, la il·lustració.

Gubianas, treballant en un esbós d'il·lustració

En canvi, Kap té una llarga trajectòria al darrere d'humorista gràfic. Famós per la seva tira quasi diària a *El Mundo Deportivo*, la compagina amb la sàtira política que inclou a *La Vanguardia* i un cop per setmana, a *Regió7*. Kap també s'ha singularitzat per promoure la recuperació dels referents còmics d'antany, amb llibres sobre el dibuixant Bagaria de l'època republicana o la trajectòria del diari satíric *Cu-cut!*

Kap a punt de firmar un dels seus llibres

El Manel, a diferència dels altres, ja no col·labora en mitjans de la nostra comarca, per bé que havia estat una firma assídua tant d'aquesta revista (recordareu el seu Oleguer Bisbal, oi?) com de la tira còmica diària de *Regió7*, que sortia tots els dies menys el dilluns, perquè no volia parlar sobre l'actualitat esportiva del cap de setmana. Amb una llarga trajectòria en les grans revistes gràfiques de sàtira política, va ser sonada, com recordareu, la seva sortida, al juny, d' *El Jueves*, que havia dirigit anteriorment. Els editors es van negar a publicar, per bé que ja se n'havien imprès 60.000 exemplars, la portada que satiritzava la successió al tron d'Espanya, en què es veia el rei Joan Carles passant una corona plena de mosques al llavors príncep Felip. Ara creuen en la xarxa per canalitzar la seva passió: al desembre sortirà el quart número d' *Orgullo y satisfacción*. Bona sort!

La funció de l'humor

No és del tot clar que l'humor serveixi per alguna cosa. Potser no serveix per a res. O potser sí. És humor allò que no serveix? Gubianas té clar que «ens serveix per donar la volta a les coses, vehicular idees que d'una altra manera seria molt més llarg i molt més àrid». Aquest *conducte directe* per dir les coses, que ell reivindica, recorda una mica la diferència que hi ha entre l'assaig i la novel·la a l'hora de transmetre un fenomen. Assaig *vs.* novel·la; informació *vs.* humor. Kap, però, afirma que no sap quin és el paper de l'humor, per bé que li agradaria «pensar que és una eina que ajuda a la reflexió, amb mecanismes lúdics». Manel, a diferència dels altres dos, reivindica l'humor que fa riure i prou, donant-lo ja per bo: «És que hi ha molts tipus d'humor. L'humor pot ser un moment d'evasió. És clar, l'humor és riure, que és una cosa molt sana i molt agradable. Ara, és evident que la gent que treballem en això tenim intencions diferents». Per bé que reconeix que no sap si l'humor genera un efecte en la consciència del lector, la seva intenció és «donar idees des de l'humor», que li sembla que «és una forma agradable, que connecta

amb la gent». Veu l'humor com una arma, «perquè, en general, a la gent no li agrada que es riguin d'ella, de les seves idees», per la qual cosa és conscient que pot fer un cert mal. A més, els personatges satiritzats no poden replicar la vinyeta perquè «la rialla és un altre idioma», que s'entén però que només es retorna si se'l sap utilitzar. De tota manera, admet que moltes voltes no es respon a l'opinió humorística perquè aquest gènere «està una mica menyspreat i respondre amb un punt d'humor, per a algunes persones, seria rebaixar el nivell del discurs».

Alguns pensadors havien relacionat una excessiva focalització d'una societat en l'humor com un símptoma de la seva decadència moral i política. L'evasió és dolenta per fer front a les adversitats? Gubianas no hi està d'acord: «Si podem riure, em sembla que és la manifestació d'una societat madura. Tenir sentit de l'humor és tenir la capacitat d'analitzar, de ser crítics o autocrítics i, per tant, d'ajudar-nos a avançar. Moltes vegades fem autocrítica: la broma ens fa avançar. Això és una societat intel·ligent». En el mateix sentit, Kap diu que per bé que «l'humor té una part lúdica, divertida, i que pot servir d'evasió, és a dir, per escapar, en realitat és una manera civilitzada de fer front a un conflicte. Una societat decadent o primitiva, arregla les coses amb mastegots. Una societat civilitzada i madura, permet que la sàtira canalitzi la violència». Manel és conscient que «és molt més important el discurs que pugui fer un filòsof sobre les coses que passen que no pas el meu», però equipara la seva aportació a la que pugui fer un cantautor o un articulista. Sosté, però, que el seu humor només «pot acompanyar una lluita que s'ha de fer també en una altra banda i amb uns altres termes».

El Manel, al seu estudi a la Buresa

Els vehicles de l'humor, però, canvien a pas forçat. De les revistes satíriques dels 70, només en resta *El Jueves* i recentment li ha aparegut la competidora *Mongolia*. Per a Manel, amb molts anys a l'esquena en aquest sector, considera la revista en paper «anacrònica, perquè la gent ja no demana aquest producte». És conscient, però, que «la gent no demana res» i que cal convèncer-la perquè et compri. Les xarxes socials, i en això treballa amb la seva nova revista digital, poden ser l'oportunitat de transformació per a uns autors que valoren tant el dibuix com l'enginy de les paraules amb què l'acompanyen: «la idea», diuen tots.

El gran forat del català

Però en aquesta evolució s'haurà de veure si s'adoba el gran problema de l'humorisme gràfic català: que no s'expressa en la llengua pròpia del país. Manel es dol de no haver pogut construir-se l'obra en la seva llengua, per bé que la nova revista digital tampoc no aposti pel català. Els canals editorials recelen fortament de les possibilitats comercials de la nostra llengua aplicada a l'entreteniment i a la riallada: són qüestions de mercat, realistes, segons Gubianas. Manel veu amb optimisme l'eclosió de la novel·la gràfica, que segons ell ha tret el còmic del «gueto de la llibreria de còmic» i l'ha dut a les llibreries generals, cosa que n'ha fet augmentar les vendes. Un mercat reduït té més possibilitats lingüístiques amb més vendes, i és per això que preveu que una part, minoritària, dels tiratges puguin destinar-se al català properament. Kap, per la seva banda, apunta que el mercat editorial dels llibres d'humor és més amatent al català que no fa uns anys i reivindica la seva pròpia trajectòria com a contrapunt a la inèrcia de l'idioma forà: «Fa tres anys que l'editorial Efadós fa un recull de les millors vinyetes de l'any dels principals ninotaires de la premsa catalana. O amb Angle editorial també hem editat ja quatre volums reivindicatius d'humor gràfic. O jo he editat el meu darrer llibre, que aplega els meus acudits sobre Jordi Pujol, a Llibres de l'Índex... Déu n'hi do, no? És clar que encara fóra millor si n'hi hagués més, i si hi hagués més revistes catalanes, i si hi hagués més lectors!».